

VELIKA ZMAGA DEMOKRATIČNIH IN REGIONALISTIČNIH SIL

PARLAMENT ODOBRIL POSEBNI STATUT ki ustanavlja deželo Furlanija - Julijska Krajina

Določba o nacionalnih pravicah jezikovnih manjšin v statutu - Poraz centralistov in nacionalističnih protislovenskih ultrašev - Sramotno postopanje peščice nepomembnih domačih fašističnih renegatov - Naprej k novim zmagam za dosego vseh pravic!

Vsi Slovenci, ki živimo v videmski provinci, se radujemo, ker smo dosegli dvojno zgodovinsko zmago: 1. dosegli smo avtonomno deželo Furlanija-Julijska Benečija in 2. zakonsko določbo v statutu nove dežele, da so zaščitene in zajamčene naše jezikovne pravice.

Dolga leta je trajala borba za deželno avtonomijo. V tej borbi smo se mi zavedni Slovenci Furlanije borili v prvi vrsti in smo premagali nasprotnike deželne avtonomije, ki so hkrati vsi po vrsti naši najhujši nasprotniki. Nasprotniki deželne avtonomije bi nas najraje vtopili v žlici vode. Ti so kričali: Ne dajte avtonomije, ker bodo od tega imeli koristi samo Slovenci. Ni to res: Od tega bodo imeli koristi i Slovenci i Furlani. Zmagala je pamet in smo dobili deželno avtonomijo, a ljudstvo bo še bolj spoznalo, da smo za interese ljudstva mi, zavedni furlanski Slovenci in ne oni stari nacionalistični frazerji.

FAŠISTIČNE METODE

Zdi se, da se v naše kraje vračajo časi fašizma, čeprav niso več v modi «le quadrate legioni», rimski orli, golenice, bič, mangel in ricinusovo olje.

Takrat je fašizem besnel napram našemu delavnemu in poštenemu prebivavstvu z vsemi sredstvi, da bi ga prizadel in raznarodil vsak košček zemlje, na katerem bivajo Slovenci. Med svojimi prvimi »zgodovinskimi dejanji« je bilo tudi tisto, so ga prepovedali Slovencem izražati se v cerkvi in v javnih krajih v svojem materinem jeziku. Kdor ni ubogal so ga čakale hude kazni: konfinacija, zapor, nasilja, uboji (vsi se še dobro spominjajo kako strašen konec je napravil zaradi fašistov ubogi Zef Sturma (Čimar) iz Brezij pri Tipani).

Nihče ni še pozabil tabel, ki so bile razobešene na vratih komuna, pošte, mlekarne in na sedežih «fascia di combattimento», na katerih je bilo napisano: «QUI SI PARLA SOLO L'ITALIANO» in «SI SALUTA ROMANAMENTE».

«No, danes, ali verjamete, bi radi znova začeli. V Tipani je konsilir Tedoldi kot običajno govoril na komunskem konsilju v domačem slovenskem jeziku, da bi ga številni prisotni ljudje bolje zastopili, saj to ni nič novega, če pomislimo, da se po vseh naših komunih razpravlja o vaških zadevah tudi v domačem narečju in tudi v Furlaniji sami se s kakšnega govorniškega mesta govori še v furlanskem jeziku. Na konsilju je župan na prošnjo novinarja videmskega »Messaggera Veneta« prepoznal Tedoldiju govoriti v domačem jeziku in ga hotel primorati, da govori izključno italijanski, čemur se Tedoldi seveda ni pokoraval. To je vzbudilo kajpada dosti

(nadaljuje na 2. strani)

V borbi za deželno avtonomijo smo se mi Slovenci videmske province morali boriti na dveh frontah: Prvič na fronti za deželno avtonomijo proti rimskim centralistom, proti krogom, ki nočejo, da bi se avtonomno vladali v novi deželi, proti starim idejam vladanja iz enega centra, drugič pa na fronti pravičnega deželnega statuta za vse ljudi, za pravice vseh jezikovnih skupin v novi avtonomni deželi, za pravično in enakopravno novo avtonomno deželo proti tistim, ki so zagovarjali krivice, proti videmskim in čedadskim centralistom, ki niso hoteli priznati nam furlanskim Slovincem in Slovincem v Kanalski dolini nobenih jezikovnih pravic.

Naša zmaga je popolna. Zmagali smo na obeh frontah. Dobili smo novo avtonomno deželo Furlanija-Juljska Benčija in odoben je bil tudi statut nove dežele, ki vsebuje določbo, da so zajamčene in garantirane jezikovne pravice. Poraženi so torej nasprotniki deželne avtonomije in nasprotniki naše »Slovenščine«.

Čisto na koncu borbe za deželno avtonomijo so poslali naši nasprotniki v boj kot ovne nekatere naše plašljive ljudi, da bi nastopili proti uporabi slovenskega jezika v javnosti. Tudi ta manevar ni uspel.

Prvič v naši zgodovini živimo zdaj namreč furlanski Slovenci v administrativni enoti, v deželi, ki ima v svojem statutu odločbo, ki garantira zaščite naših jezikovnih pravic, to pomeni pravico do uporabe našega materinskega slovenskega jezika v javnosti.

Vemo sicer, da je prav vsak furlanski Slovenec v svojem sreču za slovenski jezik, toda nekateri gotovi elementi so nastopali v političnem manevru nekaterih videmskih nam nasprotnih demokristjanskih krogih kot »avtolesionisti«¹ proti skupnim interesom vseh Slovencev, ki živimo v Italiji. Naj vsi vedo, da niso bili furlanski Slovenci v nobeni vojski avtolesionisti in da tudi sedaj v miru takšnih ljudi ne marajo v svojih vrstah. Nad temi elementi pa ne praznujemo nobene zmage, pač pa nad njihovimi političnimi gospodarji.

(nadaljuje na 5. strani)

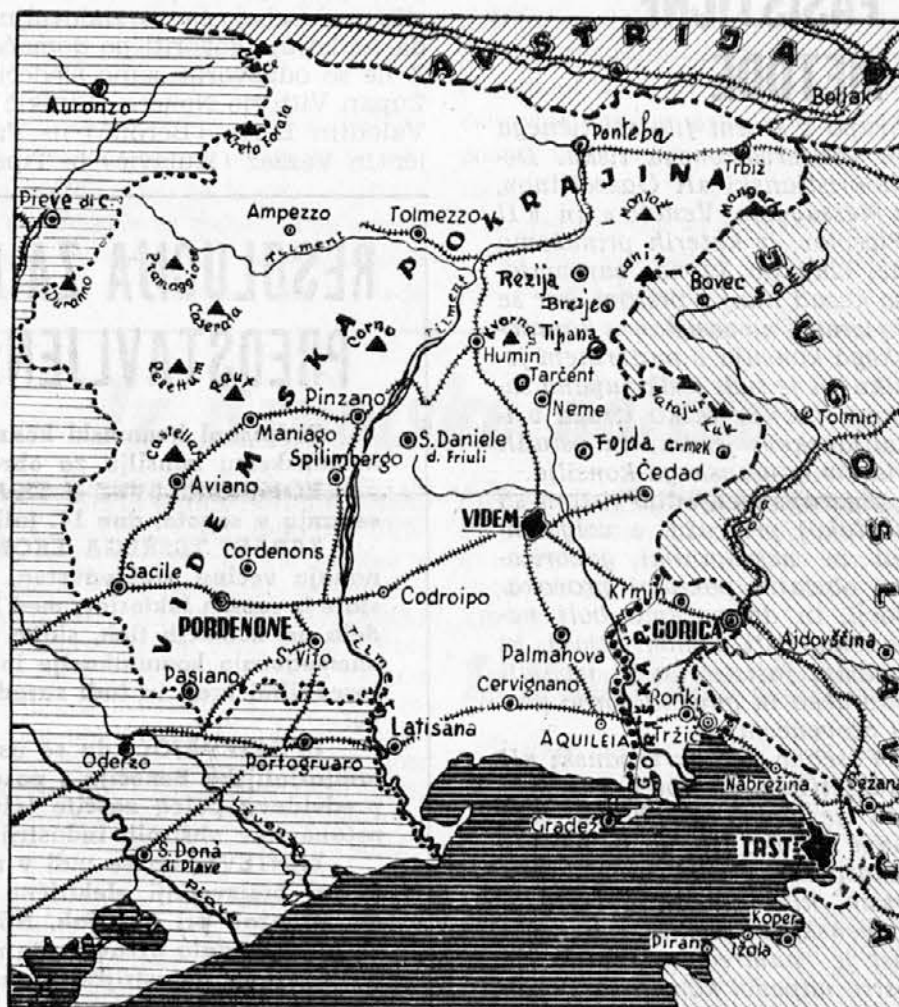
ARTIKUL 3

Prinašamo v celoti besedilo člana 3 statuta dežele Furlanija-Juljska krajina, ki ga je poslanska zbornica odobrila pred nedavnim z ogromno večino.

Gre za zelo važen člen, ki ne zadeva samo slovensko govorečega prebivalstva, ampak tudi Furlane, ki imajo svoje posebne jezikovne in etnične značilnosti in ki so vedno govorili in pisali in še danes govorijo in pišejo v svojem materinem jeziku:

«V deželi se priznava enakost pravic in ravnaja vsem državljanom, ne glede na jezikovno skupino, kateri pripadajo, z zavarovanjem njihovih etničnih in kulturnih značilnosti».

(Nella Regione è riconosciuta parità di diritti e di trattamento a tutti i cittadini, qualunque sia il gruppo linguistico al quale appartengono, con la salvaguardia delle rispettive caratteristiche etniche e culturali).

V ODGOVOR VIDEFSKIM NACIONALISTIČNO NASTROJENIM KROGOM

NA KOMUNSKEM KONSILJU V TIPANI
so ljudje zahtevali naj se govori «po naše»

Pogumen in odločen nastop svetovavca Tedoldija in prisotnega zavednega ljudstva je preprečil sindikov poizkus, da bi spet uvedli fašistično prakso «Qui si parla soltanto l'italiano»

Videmski in čedadski demokr-
stjanski desničarji so mobilizirali
vse sindike slovenskih in je-
zikovno mešanih komunov, ki so
jih potem »prijatelji Slovencev«
senator Pellizzo in odv. Candoli-
ni peljali k videmskemu prefek-
tu, da bi tam v imenu svojih ob-
čanov podpisali izjavo, da so pro-
ti dvojezičnosti in kakršnemko-
lem posebnem ravnanju napram
naši jezikovni manjšini.

Ta izjava je bila očitno potrebna demokristjanom za nastop proti predlogu socialistov in komunistov, ki so pri debati o deželnem statutu predlagali priznanje materiščine in uvedbo dvojezičnosti v vseh krajih, kjer prebivajo Slovenci.

Da je prišlo v komunih Furlanske Slovenije spet do hujskaškega in šovinističnega razpoloženja nasproti domačemu prebivavstvu, je zgovoren dokaz tudi zadnja seja komunskega konsilja v Tipani. V tem komunskem konsiliju je prišlo že v navado, kot v neštetihi naših komunih, da se konsilijrji med seboj pogovorijo v domačem slovenskem narečju, po italijansko le kadar se navaja besedilo za uradni zapisnik.

Poslužujoč se te navade in pravice, je na tej seji spregovoril v domačem narečju tudi konsilir Tedoldi, ki je predlagal posebno resolucijo, katero prinašamo v celoti na drugem mestu, v kateri je govora med drugim o zahtevi, da

se začne z industrializacijo teh krajev in da se jim tudi drugače priskoči na pomoč v hudi krizi, ki jih je zajela.

Proti temu posegu v domačem narečju je nastopil župan in celo novinar nekega videmskega časopisa, ki je zahteval od župana, naj primora konsilirja govoriti v

(nadaljuje na 2. strani)

Zaradi običajnih poletnih počitnic tiskarne bo prihodnja številka našega lista izšla v prvi polovici septembra. Uredniški in administrativni uradi bodo zaprti od 15. do 30. avgusta.

IZ NAŠIH VASI

NADALJEVANJE IZ PRVE STRANI

NA KOMUNSKEM KONSILJU V TIPANI so ljudje zahtevali naj se govori «po naše»

italijansčini. Tedoldi je protestiral zaradi vmešavanja tega novinarja v zadeve komunskega konsilja in zahteval naj se odstrani. Dejansko je ta šel potem med občinstvo in tam še nadalje protestiral. Komunski svetovavec Tedoldi je nato poudaril, da so minili časi, ko je bila pritrjena na občini posebna tabla z napisom «Qui si parla l'italiano», kar je veljalo v dobi fašizma, ko so delili škvadristi brce in klofute tistim domačinom, ki so se drznili govoriti v

FAŠISTIČNE METODE

hrupa s strani filofašističnega in konservativnega tiska. Demokristjanski «Il Gazzettino», «Messaggero Veneto» in «Il Piccolo», iz katerih prinašamo del člankov, ki nas zanimajo, so kazali nanj s prstom, ker se je izražal na zasedanju komunskega konsilja v materinem jeziku, ki je tudi jezik župana samega (saj se težko izraža v italijanskem jeziku) in ostalih članov komunskega konsilja.

Zgoraj omenjenim listom so se takoj pridružili z volgarizmi in nesramnimi govoricami običajni poklicni provokatorji, in da povemo bolj natančno, tisti demokristjani, ki ščuvajo fašiste, da bi izvajali odurno in gnusno gonjo proti Slovencem.

Posebno demokristjanski «Il Gazzettino» je hotel, vse prej kot ne, opomniti oblasti, vsaj nam se tako zdi, da bi morale izdati zakon, ki bi zamašil usta vsem, ki bi hoteli govoriti v slovenskem jeziku. Beneški list je namreč, potem ko je ostro napadel konsilirja Tedoldi, pisal dobesedno takole: «Il consigliere, però, ha potuto agire come ha agito, poiché non vi sono sanzioni previste dalle leggi comunali per casi del genere» (svetovavec pa se je mogel ravnati kot se je ravnal, ker občinski zakoni ne predvidevajo nobene kazni za takšna dejanja).

Skratka, hoteli bi priti do tega, da bi se v naših krajih na komunskih sedežih spet razobesile tiste table, o katerih smo pravkar govorili in nas spominjajo na žalostne čase, ki bi nam omejevale svobodo in očitno kršile našo pravico do uporabe lastnega materinega jezika.

Ne bi bilo vredno trošiti ne časa ne papirja za tiste, ki v resnici izvajajo tako politiko in zato nasprotniki vsake koeksistence; in več kot vse to dela prav «Il Gazzettino» - netižno raso sovraštvo, namesto da bi podpirali z vzajemnim razumevanjem in strpnostjo bratstvo med narodi in njihov ekonomski preporoč, vir dobrega in sreče. Pisali smo zato, da bi demokratsko ljudstvo seznanili do kakšne nizkosti so prišli tisti ljudje.

Vsekakor odobravamo pogumen nastop «inkriminiranega» komunskega svetovavca, nastop, ki ga moramo samo pohvaliti in si želimo, da bi bil za vzgled vsakemu, ki resnično ljubi svojo zemljo in svoj materini jezik.

svetem domačem slovenskem narečju.

Številni domačini, ki so prisostvovali seji, so nato prosili Tedoldi, naj govori še naprej v domačem narečju. Tedoldi je predlagal županu naj da na glasovanje predlog, da se na seji lahko govori v domačem narečju. Župan pa tega ni hotel storiti, ampak je dal na glasovanje predlog kdo je za to, da se na sejah govori italijanski. Ko je Tedoldi videl, da župan noče nikakor dati na glasovanje njegov predlog, je zastavil vprašanje vsakem konsilirju posebej, če so zadovoljni, da nadaljuje govoriti po domače. Z ne so odgovorili samo sledeči: Župan Vittorio Noacco (Sinikič), Valentin Berra (Berolič) in Valentin Vazzaz (Kulavič) iz Tipa-

ne, Alojz Sedola (Žvanočo) iz Platišč in Benjamin Bombardir iz Prosnida. Ta zadnji je zbral kompromisno pot: je bil za slovenski jezik, a ne na komunskem konseju.

Seja se je potem nadaljevala in trajala do nedelje zjutraj. Zanimivo je tudi dejstvo, da čeprav Tedoldijeve resolucije niso hoteli sprejeti, se je tudi niso upali zavrniti, ker bi potem pred ljudmi pokazali svojo pravo barvo. Zato so se glasovanja o njej zaenkrat izognili in jo preložili na prihodnjo sejo komunskega konsilja, ki se bo morala vršiti v kratkem, ker niso utegnili obravnavati vseh točk dnevnega reda. Izpuščena je bila zadnja točka dnevnega reda, ki zadeva sistemacijo vaških poti in kanalizacijo v Platiščih.

RESOLUCIJA ZA INDUSTRIALIZACIJO PREDSTAVLJENA ZA ODOBRITEV

Podpisani komunski konsilirji si štejejo v čast predstaviti komunskemu konsilju za obravnavanje sledečo resolucijo:

KOMUNSKI SVET V TIPANI, ki si je sestel na izrednem zasedanju v soboto, dne 14. julija 1962;

ZARADI TEŽKEGA EKONOMSKEGA STANJA, v katerem se nahaja večina prebivalstva, težkih ekonomski razmer, ki so nastale iz raznih faktorjev, med katerimi v prvi vrsti pomanjkanje dela na domačih tleh, slabe cestne povezave, ki otežujejo ali onemogočajo komunikacije in ovirajo posebno malo trgovino s sosednjimi kraji in tudi zaradi premajhne pomoči s strani države;

UPOŠTEVAJOČ, da se ustanavlja avtonomna dežela Furlanija-Juljska Benečija s posebnim statutom, ki med drugim predvideva poleg zaščite (člen 3) pravic našega prebivalstva, ustanovitve obširnih industrijskih predelov v Furlaniji;

ZAHTEVA, da se tudi v naših dolinah, ki znatno prispevajo pri proizvodnji električne energije (hidrocentrale v Torlanu, Kruožah pri Čezirjah, Njivica in Liščeca), naj se s prispevki, ki jih bo dala država v ta namen deželi, vzpostavijo tudi v naših krajih industrijski obrati, ki bi omilili težko in zaskrbljeno lokalno ekonomsko stanje, da bi se ustavila emigracija vsaj v tolikšni meri, da bi bil še naprej zagotovljen obstoj naših vasi, kajti če bo ta nadaljevala s takšnim ritmom, preti nevarnost, da te izginejo in z njimi vse naše delavno in pošteno ljudstvo, ki ga je treba vsekakor zaščititi in ohraniti.

Provocatori

Ci eravamo illusi che il tempo delle provocazioni a buon mercato, a mezzo stampa altro non fosse più che un ricordo. Santa ingenuità: tutto è ancora rimasto di moda. Ne è una riprova quanto hanno scritto, da poco il «Messaggero Veneto» di Udine ed in particolare «Il Gazzettino» fiancheggiatore a pieni polmoni della Democrazia Cristiana.

Le provocazioni, però, dei citati organi, mirano al di là del semplice fatto di cronaca, ad inserirsi nella campagna generale della destra politica italiana la quale, sulle orme del fascismo da essa stessa generata, ha per traguardo un unico obiettivo: lo scalzamento o meglio la completa snazionalizzazione della popolazione di parlata slovena.

Questa gente, però, noi la terremo d'occhio; e non le permetteremo di offendere e denigrare oltre, in qualsiasi forma, l'onestà, la rettitudine e il buon nome delle operose e fedeli popolazioni di parlata slovena esistenti nel Friuli.

IL GAZZETTINO

CRONACA DI TAIPANA

INDIGNATA LA POPOLAZIONE

Socialcomunista in Comune parla in dialetto sloveno

Messaggero Veneto

Grave provocazione al Consiglio di Taipana

Un consigliere comunale del luogo, contro la volontà del Sindaco e della maggioranza, si mette a parlare in sloveno

Ormai da qualche anno, le riunioni del Consiglio comunale di Taipana sono diventate di interesse pubblico: ogni volta si ha una nutrita presenza di cittadini che gremiscono la sala.

Un incremento episodico, particolarmente grave in questo delicato momento in cui tutti i Comuni della zona di confine del Friuli si sono categoricamente pronunciati contro il bilinguismo, si è verificato nel corso dell'ultimo Consiglio comunale di Taipana. Un consigliere di minoranza, eletto nella lista socialcomunista, durante i suoi interventi si è sempre espresso in lingua slovena. Richiamato ripetutamente dal Sindaco a parlare in italiano, ha risposto sempre in sloveno, e ha continuato a parlare fino al termine della seduta, la scorsa.

A un certo punto il Sindaco, forse per la pressione degli altri consiglieri e del pubblico che sempre più insisteva perché parlasse in italiano, ha deciso di sospendere la seduta e di rinviare la decisione sul bilinguismo a una prossima sessione.

La decisione, tendente a limitare, nei termini della costituzione, il diritto di espressione in lingua slovena, ha provocato una reazione di sdegno tra la popolazione di parlata slovena, che ha espresso il suo dissenso in modo pacifico ma deciso.

Il Consiglio comunale, che si è riunito la settimana scorsa, ha deciso di rinviare la decisione sul bilinguismo a una prossima sessione.

La decisione, che si è presa, non è stata accolta con favore dalla popolazione di parlata slovena, che ha espresso il suo dissenso in modo pacifico ma deciso.

Sv. Peter Slovenov

V nedeljo dne 22. julija so se v Spetru ob Nadiži zbrali komunisti in njihovi simpatizerji, da so razpravljali kako izboljšati ekonomsko stanje tega pasivnega predela videmske province in kaj ukreniti, da se priznajo jezikovnim manjšinam pravice, ki jim pritičejo.

Pavel Petričič je prisotnim razložil pomen ustanovitve avtonomne dežele Furlanija-Juljska krajina s posebnim statutom in beneficije, ki jih bo ta morala prineesti tudi našim zapuščenim vsem Nadiške doline. Opisal je težko ekonomsko stanje, nizke dohodke kmeta, ki mora kljub temu plačevati visoke dajatve, emigracijo, ki poganja v propad že tako slabo domačo ekonomijo, kajti v okolici ni nobene industrije, ki bi mogla ugotoviti vsaj nekaterim kruh na domačih tleh in še tiste, ki so obstojale so zaprli (primer Čemur, kjer je bila fabrika cementa in Lipa s kamnolomi). Z ustanovitvijo avtonomne dežele bodo cementarne morale spet oživeti, a odpraviti bo treba monopol «Italcementi». Nadiška dolina, ki je povedal Petričič, bi prav lahko postala industrijska cona, če bi izkoristili vse kamnolome in ilovico. Pozval je tudi ljudi naj vplivajo na svoje politične stranke, svoje organizacije in parlamentarce, da bi se ti zanimali za probleme Nadiške doline in da morajo komunske administracije dobro analizirati ekonomsko in socialno stanje, da bodo mogle napraviti načrt za čimprejšnji ekonomski preporod. Nazadnje je govoril predlagal, naj se sestavi odbor, ki naj ga sestavljajo pripadniki vseh političnih strank, da bi skupno, z združenimi močmi, rešili pereča vprašanja.

Za Petričičem se je oglasil Izidor Predan, ki je v svojem referatu

tu opisal težko ekonomsko stanje Nadiške doline. Razložil je veliko krizo, ki je vezana na splošno krizo kmetijstva in jo pri nas najbolj občutijo, ker so vse vlade, ki so se do danes vrstile, zane-marjale ta del Furlanije. Vlade pomoči so bile neznatne. Zemlja se obdeluje še na primitiven način, manjkajo kmetijski stroji, poljske poti, teleferike itd. Na ta način ne more uspevati kmetijstvo (letni dohodek posameznega kmeta znaša le 30.000 lir) in zato ljudje zapuščajo zemljo in domove. Ze pred desetimi leti je bilo v komunu Dreka 62 zapuščenih hiš, 21 v Sv. Lenartu in Sovodnjah, 32 v Grmeku, 24 v Podbnescu itd. Takrat je bilo 4189 emigrantov, danes jih je pa dosti več, ker vsako leto odhajajo novi in hiše se prazniijo ena za drugo. Ob zaključku je sugeriral kako bi se mogla omiliti ta kriza: obnova živinoreje in mlekarne, razvoj sadjarstva, pogozdovanje, obdelava zapuščenega sveta, ustanovitev kooperativ in še druge možnosti, ki bi se mogle izvesti, če bi bila dana na razpolago zadostna sredstva.

Arnaldo Baracetti, sekretar federacije iz Vidma, je obravnaval vprašanje jezikovnih manjšin. Med drugim je dejal: «Obsojati moramo pozicijo desničarske demokracije same v Furlaniji, a imajo pravico govoriti svoj materini jezik». (Dobbiamo denunciare la posizione delle destre e della stessa destra della D. C. in Friuli, che considerano delitto di lesa Patria il parlare la lingua slovena. Queste vallate sono Italia, i cittadini sono fedeli sudditi della Repubblica Italiana, ma hanno diritto di parlare la loro lingua madre).

Ob zaključku sestanka je bila izglasovana resolucija, v kateri zahtevajo, da bi se v okviru možnosti, ki jih nudi dežela, izboljšalo ekonomsko in socialno stanje Nadiške doline.

Iz Nadiške doline

Mjesca junija je blo skuoz obmejne bloke v naši daželi 12.593 prehodov. Od tje je šlo čez mejo s propustnicami 2024 italijanskih državljanov in 9349 jugoslovanskih. Z dovolstniškimi dovoljenji pa je prešlo konfin 636 italijanskih in 524 jugoslovanskih državljanov. Največ prehodov je blo skuoz blok parve kategorije v Stupci, ki jih je blo 7359; skuoz blok v Učji 699, skuoz Most na Nadiži pri Platiščih 959, skuoz blok v Robediščih 834, skuoz Polavo 755, skuoz Solarje pri Dreki 748, skuoz Most Klinac 369, skuoz Mišček pa 865.

Klenje

Naš vaščan Leonardo Kjuk, ki je star komaj 4 leta, ima zelo veliko veselje do šofiranja. Pretekli teden je šel s starši na puoje an kar ga ni nobedan vidu, je sednu na traktor, ki je biu v pogonu an premaknu ročico. Traktor je začeu orati an zaki mali ga ni znü opravjati, je zavozu na vart an se potle zvarnu u jarek, kjer je obstü, mladega šoferja je pa varglö iz sedeža. Na srečo se puobič ni udaru, le prestrašu se je precej, morebit ga bo od sadä minila željä po volanu.

SPETER OB NADIŽI. Prejšnji teden se je oklicala naša vaščanka Rina Dorbolö, ki se bo omožila z mehanikom Renzom Lizzijem iz Cedada. Želimo jima pouno sreče v zakonskem stanu.

TAVORJANA: USPEH NAPREDNE liste pri komunalnih volitvah

Administrativne votacioni v komunah Tavorjana, ki so ble 22. julija, so dale tele rezultate: demokristjanska lista 618 votov (glasov) in demokristjanska zveza (združeni komunisti, socialisti in neodvisni) 610; prva ima 13 konsilijev, druga pa 7.

Diferenca je taku samo za 8 votov, kar dokazuje, da bi sigurno krščanska demokracija izgubila, če bi ble votacioni v času, kar so doma stagionalni emigranti.

Od upisanih votantov jih je votalo 1683, tu je 74,50%. Kot znano je komun Tavorjana mješan komun: v ravnini so vasi furlanske, v brjegu ležeče pa slovenske. Od 20 izvoljenih konsilijev so 4 slovenskega jezika in sicer Mirello Makorič, Peter Makorič in Silvio Speccogna iz Mažerol ter Angelo Cormons iz Tojana. Prvi trije so bli izvoljeni na listi krščanske demokracije (D.C.), četrti pa na listi «Demokristjanske zveze».

Zanimivo je to, da so hribovske slovenske vasi, ki so vedno bile in so še danes najbolj zapuščene in zapostavljene, volile skoraj stoo odstotno za krščansko demokracijo in s tem izročile komun v roke tej stranki in istim možem, ki ga administrirajo 12 let.

V slovenskih vaseh je velik del volivcev odsotnih zaradi emigracije, doma so le stari ljudje in žene, katere so z lahkoto pridobili demokristjani na svojo stran z običajnimi obljubami in izsiljevanji (ricatti). Nekaj so pomagali pa tudi paketi makeronov, ki so jih demokristjani razdelili par dni pred volitvami.

Gorenji Barnas

Pretekli tje dan je blo u naši vasi usē razgibano, pa kaj bi ne bluō, saj so čakal svojega vaščana Guglielma Birtiča, ki je biu kar cjelih 39 ljet v Argentini. Od šu je u Buenos Ayres še ljeta 1923, kar je biu star 24 ljet, in vsa ta douga ljeta je tardo djelu, de si je ošparu tarkaj, de bo sadā mogu v miru giołdit večer življenja. Nimar je želeu varnitiseudomače zelene doline, v svojo gorsko vas, med svoje ljudi. Naveličan hrupnega življenja velikega argentinkega mesta se je odloču za se

Iz Rezjanske doline

Te dni je začel delovati konzorcij za babiško službo (consorzio levatrice), ki so ga vzpostavili med našim komunom in Rezjuti. Konzorcij ima svoj sedež v Ravenci, za babico pa je bila imenovana gospa Gilda Pascolo, ki je bila do sedaj nameščena v Rezjuti. Stroške za vzdrževanje konzorcija bo krił 60% naš komun, 40% pa komun Rezjuta. Pogodba (kontrat) je petletna, katero pa lahko obnove.

V odboru konzorcija so naš župan Enzo Letič, odbornik Marcelino Pielich in Renato Madotto; iz komuna Rezjuta pa Aldo Peresutti, Domenico Bergamini in Giovanni Not.

Po zelo mučni in dolgi bolezni nas je za vedno zapustila naša

varniti za nimar damu in sadā je med nami par sestri Margeriti. Želimo mu, de bi se dobro počutu na domačih tleh med svojo žlahto in parjateljci iz mladih ljet.

SISTEMACIJA ŠUOLE. Komunski konselj je na svoji zadnji seji odobriu proget za tretji lot djel par sistemaciji naše šuole. Tisto djelo bo koštalo več kot dva milijona lir.

Sv. Lenart Slovenov

Ljetos se nam obečuva strašna slaba ljetina. Pozno pomladi, ko je puoje žej ozelenjelo, je padla slana an požgala veliko part posejanega; sadā je potoukla že ta-

kuō slabo obetajoče pardjelke pa še tuča. Več ku kajšna familija bo tarpjela, zak u jeseni ne bojo imjel kaj spraviti v hram an sadā je prepozno, de bi mogli še kaj posejāt. Njihovo življenje bo dipendilo samo od tistih malo lirie, ki si jih ošparajo emigranti an jih pošjejo familiji.

Huda ura ne u čentski okuolici tud cjesto, ki peje v Utano an Jagnjed, ki jo glih sadā djelajo.

Komunska davčna komisija (commissione delle tasse) je zbrala za svojega predsednika geom. Romea Namorja.

ČEPLATIŠČE. Prejšnji dni so odprli u naši vasi helioterapično kolonijo za 19 otrok iz Čedada, ki so potrebni frišnega gorskega zraka. Kolonija je u prostorih šuole, ki so jo preuredil, da odgovarja vsem pogojem.

Iz Terske doline

Huda ura ne u čentski okuolici anu najbuj u gorskih vaseh Šteli anu Smrdeči nardila velikansko škodo. Najbuj te stari judje se ne nahordajo kej takega: netikere kraje ne pokrila 20 centimetru debela plast touče anu na drevju (alberi) to njē ostalo nančej 'dne-ga perja. Najbuj dišperani so te-zje, ke no redē krave, zaki so zgubili usē seno. U tje krajih no redē dosti blaha anu lahnō ve moremo rejči, e to e ta njih najtevenči vir entrat. Huda ura ne spognala u propad usō ekonomiji. Parmuorani bojo prodati usē blaho, zaki u riservi no majō sena le za 15 dni, posejci pa to njē kuō. Anjelē se komunse anu provincialne autoritā interesuvajo, de bi na kako maniero pomagale kulpidim kontadinom.

Še kle to e emigraciōn velika, anjele na če beti še venča, saj na se če škoda od hude ure poznati več ljet. Judje so preokupani anu no djelajo progete u tikeri stat naj bi emigrali, zaki u bližini naših krajev to njē moči obrjesti majednega djela. Žej dostim zapuščenim hišam se bojo u kratkem unile še druge, deštin u če na usak modo prehnati judi iz slovejskih gorskih vasi, seben tezej usēskuozdre z usemimi moč-

mi lotajo za svojo eksistenco.

U tje dneih so finili asfaltuvat cjesto, ke na peje iz Tera do Muzcev. No pravijo, ke no jo če drugo ljetu asfaltati do Tanameja anu Bjelega potoka. To djelo bi blō zarjes util, saj u je u Bjelem potoku kunfin, anu dobrā cjestā bi sigurno multiplikala tranzite. To njē izključe no, ke non če potēm ore lošti še autobusno linijo, ki bo vezala Bovško s Tersko dolino. Anjele ne Terska dolina, ke na mā asfaltano cjesto od Čente do Muzca, zarjes priulačna za turiste, ke no se radi za nekē časa oddahnejo.

Iz Idrijske doline

Zavoj srčne paralize je umrū 60 ljetni Cornelio Pavša iz Bodi-goja. Mož je sje ku travo an kar naekrat mu je paršlō slabo in je padu na tla. Domači, ki so bli u negovi bližini, so mu hitro parskočili na pomuoč in poklicali mjediha. Ta je konstatiru, de je Pavša umrū, zaki ga je zadela paraliza.

POROKE. Oženū se je naš vaščan stolar Silvio Kavčič z Edo Bergamasco iz Vidma in Roberto Zanutič z Matildo Konstanjevic iz Premariacca. Obema paroma želimo, de bi bla u zakonskem življenju nimar srečna in kontenta.

HUDO NEURJE. U nedejo 15 julija, kar je divjala po usej naši okuolici strašna huda ura, je tuča uničila dobrō part pardjelku. Največ škode so utarpjele vasi Kodromac, Stari Mlin, Čubici in Bordon.

Pod vrata

Zlo je pretresla usō našo okuolico noticija, de so ušafalti u njekem seniku u Čampeju našega vaščana 34 ljetnega Alberta Sgiarovella martvega. Mladi mož je biu u nedejo do pozne ure u Čampeju an kar se je urauč pruot duomu, to more beti trudan ali no mār opit, je šu spat u nek senik anu tam ga je zadela sarčna paraliza. Drugi dan so ga ušafal kmetje an preca poklical mjediha, a ta mu ni mogu nič pomagati, zaki je ubogi mož biu žej martu.

NADALJUJE IZ PRVE STRANI

POSEBNI STATUT

Beseda mora meso postati. Kar je določeno v italijanski državni ustavi in kar je določeno zdaj v deželnem statutu nove avtonomne dežele, se mora realizirati: ne samo na Tržaškem, ne samo na Goriškem, ampak tudi v Furlaniji. V eni in isti deželi morajo veljati deželni zakoni povsod, od Trsta do Pordenona in tudi v Slaviji, ki ne sme več trpeti nezakonitosti in nacionalne diskriminacije.

Zmagali smo po dolgem boju na vsej črti, na dveh frontah, proti bogatemu in močnemu nasprotniku. Zmagali smo mi mali, šibki ali nekompromisni in vztrajni ter hrabri, ker so nam pomagali drugi bratje Slovenci v Italiji in velike italijanske delavne množice, ki jim je tuj vsak nacionalizem.

Najhujše boje smo premagali, zdaj pa gremo v manjše, lažje boje, ker nas krepi moralna zavest, da je bila naša dolgoletna vztrajnost že poplačana.

Se tistim nezavednim, predvsem pa preplašenim našim ljudem, se morajo po naši dvojni zmagi odpreti oči in morejo videti, da jim je edino mesto, ako želijo sebi dobro, med nami, da sledijo našemu praporu, ki nas vodi naprej za ekonomske in jezikovne pravice Furlanske Slovenije.

Avtonomna dežela Furlanija-Juljska Benečija je fakt in kmalu bo lahko vsakdo videl, da so vse tiste fraze o nevarnostih na mejah, same prazne fraze. Vsi naši ljudje pa nam morajo pomagati, da dokažemo tudi to, da je

borba za naše nacionalne pravice tudi borba za boljšo, pravičnejšo in bolj demokratično Italijo, ne pa neko protidržavno postopanje. Ni je boljše obrambe meja od pravičnosti, enakopravnosti in zadovoljstva ljudstva na mejah.

Naši ljudje pa ne smejo dovoljevati, da bi nam kdorkoli zasajal nož v hrbet, ko se borimo za pravice življenjskega pomena, za ekonomske in nacionalne pravice našega taptanega, obubošanega in zastrašnega ljudstva; ne smejo in ne morejo podpirati tistih, ki izključno iz oportunističnih zasebnih interesov zanikajo svoj lastni jaz in ne čutijo nikakega sramu, ko v svoji notranjosti udušujejo vsak ostanek svoje prave nacionalne pripadnosti. In v svojih izjavah bi radi zahtevali celo, da bi jih ljudstvo smatralo za svoje zagovornike in zaščitnike, čeprav delajo vse v škodo slovensko govorečega prebivalstva naše dežele.

Takšna ravnanja izhajajo, morda bi se lahko reklo, prav gotovo ne iz lojalne akcije, in zato jih mora obsojati vsa demokratična slovenska in italijanska javnost.

Kdor ne ljubi svojega materinega jezika, kdor zanika svojo nacionalno pripadnost, kdor ne ljubi svoje male domovine, ljubi še manj svojo veliko domovino, ki bi bila v našem primeru Italija.

Naprej k novim zmagam!

Naj živi avtonomna dežela Furlanija-Juljska Benečija!

Iz Krnatske doline

Pa še dnā dobrā noticija.. Naši otroci no če mjeti tele bōt okajžon priti do «istruzione media» u domači vasi. Školski proveditorat jedau «autorizzazione» presidu škuole medie «A. Manzoni» u Vidmu, de odprē parvo klaso škuole medie u Njemah, ki bo filijala zgorē povjedane škuole. U tje lih dneih bo dnā posebna komišjon pregledala lokale, kjer bojo učili, potēm bojo pa ore nardili nove lokalje. U školskem ljetu 1962-63 bo kōj parva klasa, a tje parvih klas to če beti več, kolkor študentu se bo pač u njo upisalo. Drugo ljetu to če beti še druga anu potēm se kapi še tretja klasa. U škuole no se morejo upisati še študenti iz komuna Tipana anu Ahtnā. Do anjelē so muorli usi tezej, ki so tjeli priti do «istruzione media» iti na škuolanje u Cento. Čedad ali videm, kar pa to nje bō usakemu par rokāh zavoj distance anu zavoj špež.

Tipana

Prejšnji tje dan smo položili u grob našega vaščana Matija Cufolja, Beč po domače. Ranek Matija ta bi te najbuj stari mož našega komuna, star e bi 94 ljet. Usē njegovo živjenje te bō 'dan sam doug djelaunik. Seben je imēu tekaž križev na harbatu je še do zadnjih časov djelu na njivah anu oku hiše. Njegā vaščani an izven vasi so ga mjeli usi radi, kar je pokazu njegā funeral, na tikerega so paršli judje usē naše okuolice. Usej žlahti izrekamo naše iskreno sožalje.

KRNICA. Zadnjibot je «Matajur» dobrō povjedu kako no malo se interesajo za na komun anu provincija. To more beti, ke no so glih «Matajurjeve». besjede pomagale, de so nam tele dni odečali pokomodati cjesto, ke na vodi u našo vas an še to u Črneji, ke na je glih tako zapuščenā. No pravijo, de bojo te djela koštala 2 milijonov lir an de jih bojo nar-

dili žej u jeseni. Vervali bomo, ko bomo vidali z našimi očmi, zaki obečuvaro nam tuō že ljeta anu ljeta an zatuō smo usi štufi takih obeč.

Iz Kanalske doline

V naši fari smo zelo zaskrbljeni odkar smo zvedeli, da bomo najbrže izgubili našega župnika g. Jožefa Simica, ki je že toliko let naš dušni pastir. Zdi se, da bo odšel službovat v kratkem v videmsko bolnico. Gospoda Simica imamo vsi radi, ker vse Slovence spoveduje v materinem jeziku in zato se bojimo, da bi drugi, ki bi ga nadomestil, ne poznal našega jezika. Če bodo namestili takšnega, bodo sigurno pogrešali slovenskega duhovnika ne samo verniki slovenskih vasi Kanalske doline, ampak tudi slovenski romarji iz sosednje Koroške, ki hodijo pogostoma na božjo pot na Višarje.

Hostne

Vso našo okuolco je zlo užalostila novica, de je v Belgiji umrū Kjuk Tilijo iz Hostnega. Ranki Tilijo je bil star komaj 46 ljet in je bil že nekaj cajta v penzjonu, zaki je dosti ljet djelu u minieri. Umrū je nenadoma. Zapušča v veliki žalosti ženō in tri otrokē. Ob tej težki izgubi izrekamo vsem domačim rankega Tilija naše globoko sožalje.

NA KRATKO POVEDANO

GRMEK. Pretekli tje dan se je poročila naša vaščanka žnidarica Marija Florjančič z učiteljem Lucijanom Calligarisom iz Povoletta. Novoporočencema želimo usē dobro na skupni življenjski poti.

AZLA. 13 ljetni Fabrizio Battaino je par igranju z drugimi otroci padu an si zlomū levo roko v zapestju. Zdraviti se bo muoru mjesec dni.

E' NATA LA REGIONE

Lo Statuto approvato dalla Camera - Al Senato la parola definitiva - In particolare ci riguarda l'art. 3

E' nata la Regione Friuli-Venezia Giulia a statuto speciale.

Precisamente alla Camera dei Deputati è stato approvato, con pochi emendamenti e con l'abolizione di un articolo secondario, il progetto di costituzione governativo composto di 71 articoli.

Ma ce n'è voluta in quanto le destre liberali, monarchici, missini — ed in sottordine, ma non meno impegnativi, i vari Scelba, Pella, Tambroni e compagni della destra democristiana — si sono coalizzati in un fronte unico, decisi più che mai, abusando naturalmente del regolamento camerale, a fare il massimo ostracismo al fine di buttare a mare il progetto e così impedire l'attuazione dell'istituto regionale. Lotta perciò dura, ma, a conti fatti, vittoriosa.

LA NOSTRA SODDISFAZIONE

Tecnicamente, però, la prassi parlamentare, trattandosi di legge, stabilisce che questa debba essere approvata da entrambi i rami del Parlamento e nel medesimo testo; ed in più vi è l'inconveniente, da non dimenticarsi, che a causa di emendamenti o aggiunte o annullamenti, la legge debba anche più volte fare la spola dalla Camera al Senato o viceversa prima di venire approvata definitivamente e resa esecutiva.

Questo per spiegare come ci si trovi ora solo a metà strada; e soltanto fra tre mesi la legge sulla Regione potrà essere presa in esame al Senato. Ed in questa sede bisogna venga approvata in tempo — e naturalmente senza emendamenti o altro per evitare la spola di cui sopra — e prima della fine della presente legislatura. Anzi, perché la legge sia valida, 76 giorni prima che abbia inizio la nuova campagna elettorale politica fissata per il marzo 1963.

Esiste perciò il pericolo che la legge si insabbi. Ed allora sarebbe gioco forza attendere la formazione del nuovo Parlamento per procedere al varo della legge, tenuto conto che l'equilibrio politico nelle due Camere permanga.

Detto questo, non ci rimane che unirli al coro generale di tutti i regionalisti ed esprimere anche noi la nostra piena e sincera soddisfazione per l'avvenimento che corona una lunga ed estenuante battaglia di cui le popolazioni della Slavia Friulana e della Val Resia sono state le più attive e le più conseguenti; e lo facciamo anche con una certa punta d'orgoglio in quanto anche questo foglio, fin dall'inizio, è battuto con estrema decisione e risolutezza per la Regione, anzi per una Regione che tenesse soprattutto conto dei diritti delle minoranze etniche e linguistiche.

ATTENTI AI FALSI PASTORI

E se nello Statuto della Regione vi figura l'articolo 3, che inquadriamo a parte, possiamo ben dire che è merito precipuo dello sforzo continuo, intenso e tenace di tutti i veri cittadini, onesti e intelligenti, di parlata slovena

della provincia di Udine; e non certo di coloro i quali, già servi del fascismo e schiacciando nel proprio intimo ogni residuo pudore atavico, continuano oggi anche da posizioni di responsabilità e verosimilmente per conservare queste posizioni, a farsi paladini, od a ritenersi tali, della Slavia Friulana svisando in tal modo, o meglio cercando di svisare, la realtà dei fatti ed in ultima analisi, aversando i sentimenti, i principi e le stesse aspirazioni della gente di parlata slovena.

Ed è forse, da questo procedere che affiora una certa, si potrebbe dire, slealtà d'azione che ben si potrebbe definire antisociale e vergognosa; ed a tutto danno delle popolazioni che quei tali dichiarano, a voce purtroppo alta e in sede poco opportuna, di servire e difendere.

Attendiamo con fiducia la discussione che affronterà il Senato. Intanto ripetiamo qui quanto noi, e con noi tutti i cittadini di parlata slovena del Friuli, abbiamo sempre invocato e reclamato e cioè una Regione che, oltre al totale rispetto e tutela di tutti i diritti dovuti alle minoranze linguistiche, proceda senz'altro a creare da noi tutti i presupposti atti a dare inizio ad una efficace rinascita economica a cominciare da una conveniente industrializzazione, sfruttando le acque locali, seguita a ruota da una bonifica stradale, che colleghi tutti i centri tra di loro e questi con le rotabili provinciali.

NELLA VAL CORNAPPO ULTIMO RICHIAMO

In merito alle necessità urgenti della Slavia Friulana, ancora nello scorso mese, venne presentata al Consiglio Comunale di Taipana il seguente ordine del giorno:

Il Consiglio Comunale di Taipana, riunito in seduta straordinaria il giorno di sabato 14 luglio 1962;

PRESA VISIONE del grave stato di disagio economico in cui versa la maggior parte della popolazione, stato di disagio derivante da vari fattori tra cui in primo luogo la mancanza di fonti di lavoro, la precarietà della rete stradale e che blocca o rende oltremodo difficili le comunicazioni ed in ispecie i piccoli commerci con i paesi vicini e la irrisorietà degli aiuti da parte dello Stato;

TENUTO CONTO che è in via di attuazione della Regione Friuli-Venezia Giulia a Statuto speciale che prevede, tra l'altro, oltre alla salvaguardia (art. 3) dei diritti delle nostre popolazioni, la creazione di vaste zone industriali nel Friuli;

CHIEDE che anche nelle nostre Convalli, in considerazione del notevole apporto idrico che offre — specie con le esistenti centrali elettriche che attingono l'energia dalle acque del Cornapo, del Torre e del Resia (centrali di Torlano, Crosis di Ciseriis, Vedronza e Lischiazze) — l'intera nostra zona si proceda, con i fondi integrativi dello Stato passerà

alla Regione, alla creazione di opportuni impianti industriali che valgano, oltre che ad impedire lo aggravarsi della già preoccupante situazione economica locale, a far sì che l'emigrazione non assuma da noi l'aspetto di uno spopolamento che, continuando sul ritmo attuale, non può, purtroppo, che assumere tra non molto proporzioni tali da minacciare addirittura, con la scomparsa delle borgate, l'esistenza stessa delle nostre operose popolazioni che vanno comunque difese e tutelate.

METODI FASCISTI CHE NON TORNERANNO DI MODA

Nella Slavia Friulana, ahinoi, sembra di essere ritornati indietro assai in quanto l'atmosfera, malgrado la dura e meritata lezione della Resistenza, tende ad assumere un tono da «ventennio» anche se non sono più di moda le «quadrate legioni», le aquile, i gambali, lo scudiscio, il manganello e l'olio di ricino.

Allora, nel clima «imperiale», nei confronti delle operose e leali popolazioni slovene della nostra provincia, il regime si accanì con ogni mezzo per colpire queste popolazioni e per snazionalizzare ogni plaga di terreno che ospitasse gruppi etnici sloveni.

Fra i suoi primi «atti storici» vi fu anche quello di impedire ai cittadini di parlata slovena di esprimersi — pena misure severissime: leggi confino, galera, violenze, omicidi; e tutti ben ricordano che fine orrenda ha fatto ad opera dei fascisti il compianto Giuseppe Sturma detto Cimar di Montemaggiore di Taipana — in chiesa e nei luoghi pubblici nella loro lingua madre. Per questo fatto anzi, dappertutto, ci vedevano affissi dei cartelli con la scritta:

«QUI SI PARLA SOLO L'ITALIANO!».

Ebbene ora, lo credete?, si è daccapo. Infatti un consigliere comunale — eletto non solo per difendere gli interessi dell'intera popolazione ma anche perché in sede di Consiglio comunale, come vuole l'usanza secolare, svolgesse i suoi interventi anche e specialmente nella parlata locale affinché il pubblico in sala meglio li comprendesse. Del resto ciò avviene in tante altre parti d'Italia e nello stesso Friuli in cui da qualche pulpito si parla ancora in friulano — è stato indicato a dito da alcuni giornali filofascisti e conservatori, ivi compreso «Il Gazzettino» di ispirazione democristiana di cui riportiamo qui sopra il tratto che ci interessa, per essersi appunto espresso in aula consiliare nella sua lingua materna che è la lingua di tutti i membri del Consiglio comunale.

Ai fogli citati hanno fatto subito eco, con volgare e impudente linguaggio, i soliti provocatori di professione, e più precisamente

quei democristiani che, protetti da «alto loco» aizzano i fascisti, malati di nostalgia, e come essi carichi di odio antidemocratico e antisloveno, a svolgere la più odiosa e rimpugnante delle campagne nei confronti delle popolazioni di parlata slovena.

In particolare il democristiano «Il Gazzettino» ha voluto dare il «lā» alle autorità costituite per sollecitare, a noi sembra, a fare una legge che tappi la bocca a quanti intendono e vogliono parlare nella lingua materna slovena. Il foglio veneziano, infatti, ha pubblicato testualmente: «IL CONSIGLIERE, PERO', HA POTUTO AGIRE COME HA AGITO, POICHE' NON VI SONO SANZIONI PREVISTE DALLE LEGGI COMUNALI PER CASI DEL GENERE».

Si vorrebbe, in una parola, giungere così al punto che negli uffici pubblici, così come nelle sedi municipali della Slavia Friulana, vengano rimessi in onore quei famosi cartelli di triste memoria

or ora accennati e che suonano limitazione di libertà e flagrante violazione di un riconosciuto diritto.

Non meriterebbe sciupar tempo né carta per coloro che in effetti svolgono opera antidemocratica e antislovena, e perciò contraria ad ogni coesistenza civile; e più che tutto fomentando — come fa appunto «Il Gazzettino» — l'odio di razza anziché compiere ogni sforzo per favorire, con la mutua comprensione e tolleranza, la fratellanza dei popoli e la loro rinascita economica fonte di bene e di felicità. Ma se sprechiamo qualche parola lo facciamo soltanto per esprimere nei loro riguardi tutto il nostro disprezzo.

Teniamo, comunque, a sottolineare il fiero e coraggioso comportamento del consigliere comunale «incriminato»; comportamento che non possiamo che approvare e lodare e che ci auguriamo venga di esempio a chiunque veramente ama la propria terra e la propria lingua materna.

Merkuza Raffaele

“SULKO”, IMPORT - EXPORT

GORIZIA - via L. Ariosto n. 14 - Tel. 56.68

vaš čas pridobi vso svojo vrednost!

sodariudine

industria orologeria special. e apparecchi elettromeccanici

UDINE Via Cavour 3 Tel. 54.541-2-3

tutti gli occhiali per tutte le viste

ottica nuova di C. GOBESSI

UDINE - via Gemona, 29/C - Telef. 53.450

OD 3. DO 14. AVGUSTA V KRANJU ~ DAL 3 AL 14 AGOSTO A KRANJ

XII. GORENJSKI SEJEM-FIERA della GORENJSKA

tekstila in predmetov široke potrošnje ~ tessuti e prodotti di largo consumo

L'importante rassegna economica vi darà la possibilità di conoscere, in un ambiente pieno di suggestive attrazioni turistiche, lo sviluppo nel campo dei prodotti di largo consumo della vicina Gorenjska. - Dancing all'aperto - Manifestazioni folkloristiche - Specialità gastronomiche.